

ΛΑΘΗΝΑΪΚΟΙ ΠΑΡΟΞΥΣΜΟΙ

A'.

Συνάντησις εἰς μίαν πόρταν. — Τὸ γεῦμα τοῦ Ἀριστοφάνους. — Ἡ διαδήλωσις τοῦ Πειραιῶς.

μέραν τινά, εἰς κάποιαν ἐκδρομὴν, τὴν ὁποίαν ἐκάμναμεν νοερώς μαζί με ἓνα φίλον μου, συνηντήθημεν ὅλως ἀπροσδοκίτως εἰς μίαν πόρταν· ἡ συνάντησις μας δὲ αὐτὴ ἦτο τόσο περιέργος, ὥστε μοῦ κεντᾶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν διηγηθῶ.

Ὁ φίλος μου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν συγκροτουμένου θορυβώδους συλλαλητηρίου, τοῦ ὁποίου ἡ βοὴ ἔφθανε μέχρι τῆς ἀκοῆς μας, ἐκεῖ, εἰς τὴν ἡσυχον γωνίαν τοῦ καφενεῖου, ὅπου ἐκαθήμεθα συνδιαλεγόμενοι, ὡς μακρυνὴ ἀπήχησις κυμαινομένου πελάγους, διηγεῖτο μίαν σκηνὴν παλαιᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἀναστατώσεως λαϊκῆς, εἰς τὴν ὁποίαν χωρὶς νὰ θέλῃ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος. Νεαρὸς τότε μαθητὴς τοῦ Πολυτεχνείου ὁ φίλος μου, ἔτυχε νὰ συμπάγῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν με ἓνα κάποιον γνωστόν του, ὀλίγον τι φίλον του, ὀλίγον τι συγγενῆ του, ὀλίγον τι παλληκαρᾶν, καὶ πολὺ ταραξίαν. Ὄνομάζετο οὗτος Ἀριστοφάνης, καὶ τὸ κλασικὸν αὐτὸ ὄνομα εὐρίσκετο πάντοτε ἀναμειγμένον εἰς ὅλας τὰς διαδηλώσεις καὶ τὰς ὀχλαγωγίας τῆς πρωτευούσης κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Ἦσαν τότε ἡμέραι ἀναβρασμοῦ· ὁ λαὸς ἐμαίνετο κατὰ

τῆς περιφήμου Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐνδόξου προέδρου τῆς, τοῦ σεβασμίου ναυάρχου Κωνσταντίνου Κανάρη, ἀκέφαλος οὔσα καὶ ἀνίκανος ἔστη ἀντιμετώπιση τὰς δεινὰς ἐθνικὰς περιστάσεις, διετέλει σχεδὸν ἐν ἀποσυνθέσει, κατησχυμένη ὑπὸ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν. Τὴν προτεραιὰν εἶχον συμβῆ σοβαραὶ ταραχαὶ εἰς τὴν πόλιν· τὸ πλῆθος ἐλιθοβόλησε τὰς οἰκίας τῶν ὑπουργῶν καὶ συνεκρούσθη μὲ τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας· ἐπηκολούθησαν δὲ διάφοροι αἱματηραὶ συμπλοκαί, καὶ πυροβολισμοὶ ἐρριφθήσαν ἐκ τῆς κατοικίας ἐνὸς τῶν ὑπουργῶν, φονεύσαντες καὶ τραυματίσαντες ἀρκετοὺς πολίτας. Ἡ νύξ διήλθεν ἐν ἀναρχίᾳ καὶ συγκινήσει ἢ ἀτμόσφαιρα ἤτο γεμάτη ἀπὸ ἐπαναστατικῶν ἠλεκτρισμῶν, καὶ ἡ ἐπιούσα ἐξημέρωσε μὲ τὴν προσδοκίαν μεγάλων συμβάντων.

Ἐπρόκειτο μετὰ μεσημβρίαν ἢ ἀνέλθη ἐκ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας μία διαδήλωσις πολιτῶν. Ὁ πολὺς Ἀριστοφάνης, τοῦ ὁποίου τὸ ἀρήϊον μένος εἶχεν ἐξαφθῆ περισσότερον ἀπὸ μερικὰς σπονδὰς γενναίου ρησινώτου, ἐπρότεινε εἰς τὸν συνδαιτυμόνα του νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς πρὸς ὑπάντησιν τῆς διαδηλώσεως, ἐκεῖνος δὲ τὸ ἐδέχθη. Ὁ γενναῖος Ἀριστοφάνης ὠπλίσθη μὲ τὸ περιστροφόν του, ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν σύντροφόν του μίαν κάμαν, καὶ ἐξεκίνησαν οἱ δυὸ φιλοπόλεμοι πατριῶται ὅπως εἰς τὸ παλαιὸν γαλλικὸν ἄσμα ὁ Μαλμπρού: *Malborough s' en va-t'-en guerre-Mironton - ton - ton mirontaine*. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, παρὰ τὸν ἀρχαῖον Κεραμεικόν, ἤκουσαν τὸν ποδοβολητὸν τοῦ πλῆθους, ὅπου ἀνῆρχετο ἀπὸ τῆς γείτονος πόλεως περὶ διὰ τῆς κονιορτώδους ὁδοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖ εἶχε ταχθῆ λόχος στρατιωτῶν τοῦ πεζικοῦ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φράξῃ τὴν διάβασιν εἰς τοὺς διαδηλωτάς. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁ διοικῶν τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν διέταξε τοὺς πολίτας νὰ ὑποχωρήσουν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐξαπτόμενοι ἀπὸ τὰς παροτρύνσεις τῶν δημαγωγῶν καὶ τοῦ ἀμέσως ἀναμιχθέντος εἰς τὴν ὑπόθεσιν Ἀριστοφάνους, δημηγοροῦντος καὶ κοπτομένου ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ἱερῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, ἀντέστησαν καὶ ἐπέμενον νὰ περάσουν. Ὁ

στρατὸς ἐπυροβόλησεν εἰς τὸν ἀέρα πρὸς ἐκφόβισιν· ἀλλὰ μερικοὶ ἐξημμένοι ἐπυροβόλησαν καὶ ἐτραυματίσαν δύο-τρεῖς στρατιώτας, καὶ τότε οὗτοι ἐκμανέντες, διηύθυναν τὰ πυρὰ τῶν κατὰ τοῦ πλήθους καὶ ἔστρωσαν κατὰ γῆς καμπόσους τραυματίας. Πανικός καὶ γενικὴ φυγὴ ἐπηκολούθησεν, ὁ ἀνδρεῖος Ἀριστοφάνης ἔγινεν ἀφαντος μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὁ φίλος μου μὲ τὴν ἡρωϊκὴν του κάμαν, ἣ ὁποία ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ εἰς κανενὸς εἶδους ἐπιθετικὸν ἢ ἀμυντικὸν ἐγχείρημα, εὐρέθη μεμονωμένος, καὶ θαυμάζει ἀκόμη πῶς ἐσώθη ἀπὸ τὴν χάλαζαν τῶν σφαιρῶν, ὅπου ἐξηκολούθει νὰ ρίπτεται ἐναντίον του. Ἀπεμακρύνθη μὲ τόσῃν ταχύτητά τοῦ ἐπέβαλλεν ὁ κίνδυνος, περιοριζομένην ὅμως ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν νεανικὴν του φιλοτιμίαν, ἣτις τοῦ ἐπέβαλλε νὰ μὴ φανῆ τρομαγμένος, καὶ εὐρέθη μετ' ὀλίγα βήματα εἰς μίαν παρακειμένην τάφρον, ἣ ὁποία ἦτο γεμάτη ἀπὸ τοὺς φυγάδας, τοὺς ζητήσαντας ἐκεῖ καταφύγιον καὶ σωτηρίαν ἀπὸ τῶν πυροβολισμῶν.

Ὅτε μετὰ τινα ὥραν ἐκόπασεν ἡ ταραχὴ καὶ ἡ συγκίνησις καὶ ἐπῆλθε κάποια σχετικὴ ἡσυχία, ἐλήφθη φροντίς καὶ περὶ τῶν δυστυχῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν. Ὀλίγοι θερμοκέφαλοι ἐκ τῶν διασκορπισθέντων ἐπανῆλθον, εὗρον ἕνα βαρέως πληγωμένον κατακείμενον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ δεινῶς οἰμώζοντα, συνέλαβον δὲ τὴν φαινήν ιδεάν νὰ τὸν παραλάβουν, νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ τὸν περάσουν ἀπὸ τὰ κεντρικὰ μέρη, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ κάτω ἀπὸ τὰ Ἀνάκτορα. Ἐκεῖ σιμὰ ἔκειτο μία περτεχεισμένη μάνδρα μὲ μίαν πόρταν ξύλινην. Ἀφήρεσαν τὸ φύλλον τῆς πόρτας, ἐξήπλωσαν ἐπάνω τὸν τραυματίαν καὶ ἐξεκίνησαν. Μεταξὺ τῶν βασταζόντων τὸ περίεργον αὐτὸ φορεῖον ἦτο καὶ ὁ φίλος μου...

Τὸν διέκοψα εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς διηγήσεώς του, τὴν ὁποίαν παρηκολούθησα ἕως τότε μὲ μεγάλην προσοχήν.

— Ἦσούν κ' ἐσὺ μ' ἐκείνην τὴν πόρταν; ἀνέκραξα ἐκπληκτος. Καὶ ἀπὸ τὴν πόρταν αὐτὴν εἰσῆλθα εἰς τὸ στάδιον τῶν ἰδικῶν μου ἀναμνήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξωογονοῦτο εἰς τὸν νοῦν μου καθόσον ἐπροχώρει ἡ διήγησις τοῦ φίλου μου.

B'.

Ἡ μάχη τῆς Ἁγίας Τριάδος. — Ὁ τραυματίας. — Ἡ ὑαλοκλασία. — Αἱματηρὸν ἐπεισόδιον. — Ὁ ἑαυτὸν τιμωρούμενος. — Νύξ τρόμου.

Ἐνθυμήθην ὅτι εὐρισκόμην εἰς Ἀθήνας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, τὰς πρώτας ἡμέρας δηλαδὴ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1878, ἡμέρας ἀναβρασμοῦ ἕξ αἰτίας τῆς ἐκβάσεως τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τῆς παρασκευαζομένης τότε περιβοήτου συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, διὰ τῆς ὁποίας ἐσαβανώνετο ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα. Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου παρευρέθην εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ἐκείνην τοῦ λαϊκοῦ παροξυσμοῦ, τὴν ὁποίον ἡ χρονογραφία τῆς ἐποχῆς ὠνόμασεν «ὑαλοκλασίαν.» Ἦμουν παρὼν ὡς περιέργος καὶ ὡς πρωτόπειρος ἀκόμη δημοσιογράφος—συντάκτης τοῦ Νεολόγου Ἀθηναίων— ὅτε ἐρρίφθη ὁ πρῶτος λίθος κατὰ τῶν παραθύρων τῆς κατοικίας τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ὅστις μετεῖχεν ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Οἴκουμενικῆς λεγομένης Κυβερνήσεως, κατόκει δὲ εἰς τὴν οἰκίαν Σαρόγλου, εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὀμονοίας, ἀνωθεν τοῦ τότε-Σολωνείου. Ἦκουσα τὴν πρώτην πιστολιάν, ριφθεῖσαν ἐκεῖ που παρά τινος τῶν ὑπαστυνόμων, καὶ ἐτράπην γενναίως εἰς φυγὴν μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο πλῆθος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπακολουθήσαντα ταραχὴν. Κατόπιν ὁ λαὸς ἐπορεύθη ἐκεῖθεν εἰς τὴν παρακειμένην ὁδὸν Ἀθηναῖς, καὶ ἐλιθοβόλησε τὴν οἰκίαν τοῦ Θρασυβούλου Ζαῖμη. Ἀκολουθῶντες ἐν μέρος τῶν διαδηλωτῶν μετέβη καὶ ἀπηύθυνε τὸ αὐτὸ φιλοφρόνημα εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη, παρὰ τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν, ἐνῶ οἱ περισσότεροι διηυθύνθησαν πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐλευθερίας, ὅπου κατόκει εἰς τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν τοῦ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος, ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐνδόξου Κανάρη ἑξασκῶν ἄνευ τίτλου, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν τὴν πρωθυπουργικὴν ἐξουσίαν, καθ' ὃ μᾶλλον πεπειραμένος καὶ μᾶλλον πολιτικῶς ἰσχυρὸς τῶν συναδέλφων του. Ἐκεῖ ὅμως τὰ πράγματα δὲν παρήλθον ἀνωδύνως· μερικοὶ τῶν ἀφωσιωμένων συμπολιτῶν τοῦ ὑπουργοῦ εἶχον

κλεισθῆ καὶ ὀχυρωθῆ ἐντὸς τῆς οἰκίας, διὰ νὰ προστατεύσουν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως, αὐτοὶ δὲ εἰς τοὺς λιθοβολισμοὺς ἀπήντησαν διὰ πυροβολισμῶν, ἕξ ὧν ἐφονεύθησαν δυὸ-τρεῖς πολῖται καὶ ἐτραυματίσθησαν διπλάσιοι. Οἱ ἄλλοι δύο ὑπουργοὶ διέφυγον τὴν ὄργην τοῦ λαοῦ· ἐν τούτοις οἱ κακόγλωσσοι καὶ φιλοσκώμμοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου διέδιδον ὅτι εἷς ἕξ αὐτῶν—ἦτο δὲ οὗτος ὁ ἀείμνηστος Θεόδωρος Δηλιγιάννης—ὅστις εἶχε προσληφθῆ εἰς τὸ Οἰκουμενικόν, ὡς ἀπεκλήθη τότε, Ὑπουργεῖον ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, καὶ τοι δὲν ἦτο ἀκόμη ἀνεγνωρισμένος ἀρχηγὸς κόμματος, ὅπως οἱ ἄλλοι, δυσφορῶν διὰ τὴν ἐξαίρεσιν, ἐξῆλθε τὴν νύκτα μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του καὶ ἐλιθοβόλησε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὑστερῶν τῶν συναδέλφων του περὶ αὐτὴν τὴν συγκομιδὴν τῶν στερεῶν καρπῶν τῆς ἐξουσίας. Αἱ διαδηλώσεις ἐξηκολούθησαν καὶ τὴν νύκτα μία δ' ἕξ αὐτῶν πολυπληθῆς, ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν μερικῶν δημοσιογράφων μετέβη πρὸς τὸν Δημήτριον Γρίβαν, ἀποκλεισθέντα ἐκ τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως, καθὸ διατελοῦντα ἐν δυσμενεῖα μετὰ τὰ Σηλητικὰ, καὶ ἐπρότεινε εἰς αὐτὸν νὰ πεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Ἄλλ' ὁ ἀγέρωχος Ἀκαρνὰν ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν.

Ἡ πόλις διετέλει ἀνάστατος ἐκ τῶν αἵματηρῶν τούτων συμβάντων· παντοῦ ἐπεκράτει ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ταραχὴ. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἀντήχουν πυροβολισμοί, ὅτε μὲν ἀραιοί, ὅτε δὲ πυκνότεροι, ἀγνωστον πόθεν καὶ παρὰ τίνων ριπτόμενοι, ὡς νὰ ἦτο ἡ νύξ τῆς Ἀναστάσεως. Ὅτε δὲ μετὰ τοῦ συντρόφου μου καὶ συνοίκου μου καὶ συνεργάτου εἰς τὴν ἐφημερίδα ἀπεσύρθημεν ἐνωρὶς εἰς τὸ δωμάτιόν μας, ἄνωθεν τοῦ ἱστορικοῦ καφενεῖου Καρατζᾶ εἰς τὴν συνοικίαν Νεαπόλεως, ἐν μέρει ἀστεειυόμενοι, ἀλλὰ περισσότερον σοβαρευόμενοι, μετετοπίσαμεν τὰς κλῖνας μας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου μέρος, ἐκ φόβου μήπως διαβολικῆ συννεργεία καμμία σφαῖρα ἐκ τῶν ριπτομένων εἰσδύσῃ διὰ τῶν παραθύρων καὶ μᾶς ἐπισκεφθῆ καθ' ὕπνου.

Γ'.

Ἡ φυσιογνωμία τῆς πόλεως. — Ἐπαναστατικὸς πυρετὸς.
Ἡ πατριωτικὴ φρασεολογία καὶ τὰ ελαφρυντικά. —
Ρόκος Χοϊδᾶς.

Τὸ πρῶτ' ἡ πόλις εἶχεν ὄψιν αὐτόχρημα ἑπαναστατικὴν. Τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα ἦσαν ὅλα κλεισμένα ἕξ αἰτίας τῆς Κυριακῆς, ἂν καὶ τότε δὲν ἦτο ὑποχρεωτικὴ ἡ Κυριακὴ ἀργία, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἕξ αἰτίας τοῦ φόβου. Οἱ ἄστοι ἔβγαιναν φοβισμένοι ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν, ὅμιλοι ἔσχηματίζοντο ἐδῶ κ' ἐκεῖ περιπολῖαι ἐφίππων καὶ πεζῶν στρατιωτῶν διέσχίζον τὰς ὁδοὺς, ἐκυκλοφόρουν δὲ φῆμαι περὶ ἐπικειμένης εἰσβολῆς ἐνόπλων στιφῶν ἐκ τῶν περιχώρων εἰς τὴν πόλιν.

Αἱ πρῶται ᾄραι παρῆλθον ἐν ἡσυχίᾳ· ἀλλὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅτε διεδόθη ὅτι μεγάλη διαδήλωσις πολιτῶν ἐκ τῆς γείτονος πόλεως ἐπρόκειτο ν' ἀνέλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἡ ἀνησυχία ἤρχισε ν' αὐξάνῃ πολὺ. Ἄρκετοὶ περίεργοι οὐχ ἦτον συνέρρευσαν εἰς τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, τοὺς ὁποίους παρηκολούθησα καὶ ἐγώ. Ἐκεῖ ἠκούσαμεν μετὰ σφοδρᾶς συγκινήσεως ὁμοβροντίας πυροβολισμῶν προερχομένας ἀπὸ τὴν κάτω ἄκραν τῆς ὁδοῦ, ἡ ταραχὴ δὲ τοῦ πλήθους ἠΰξησε φοβερὰ, ὅτε ἐφάνησαν οἱ πρῶτοι τραυματῖαι τῆς παρὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα συγκρούσεως, μεταφερόμενοι πρὸς πρόχειρον νοσηλείαν εἰς τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς φαρμακεῖον Καζιλάρη. Καθεὶς πλέον ἐπέιθετο ἤδη ὅτι ἡ κατάστασις ἦτο πραγματικῶς σοβαρὰ, καὶ ὅτι ἤρχιζεν ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, τοῦ ὁποίου τὰ ὄρια κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ.

Δὲν ἠξεύρω κ' ἐγὼ πῶς, μὲ ὅλα τὰ μέτρα τῆς φρονήσεως ὅπου ἐλάμβανα καὶ μὲ ὅλην τὴν ἥμιστα ἀρητίφιλον ἰδιοσυγκρασίαν μου, ὁ σκορπισμένος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ὀλόγυρα ἑπαναστατικὸς πυρετὸς ἤρχισε νὰ εἰσχωρῇ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μου ψυχὴν καὶ νὰ τὴν φλογίζῃ. Ἐπειδινούντο μέσα εἰς τὸν νοῦν μου τὰ ἱερὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, οἱ φιλελεύθεροι θεσμοί, τὸ τίμιον αἷμα τοῦ λαοῦ, τὰ καταπατούμενα ἔθνικὰ δίκαια, ὁ σφαγιασμὸς τῆς πατρίδος, τὰ ὄργια τῆς ἀκο-

λασταινούσης ἐξουσίας καὶ ὄλη ἡ φρασεολογία τῶν Χρυσοστόμων τῶν πολιτικῶν ἐξάψεων, ἀποκρυσταλλωθεῖσα τὴν τὴν ἐπομένην εἰς ἓν φλογερὸν ἄρθρον μου, δημοσιευθὲν εἰς τὸν «Νεολόγον», τὴν ἐφημερίδα ὅπου εἰργαζόμην, ὑπὸ τὸν τραγικὸν τίτλον: «Τὸ αἷμα ρέει!»

Παρακαλῶ νὰ σημειωθῇ εἰς τὰ πρακτικὰ ὅτι εἶχα τότε ἡλικίαν κατὰ ἡμῖς αἰῶνα μικροτέραν τῆς σημερινῆς, ὅτι δὲ προσφάτως εἶχα ἀναγνώσει τοὺς «Ἀθλίους» τοῦ Οὐγκῶ μὲ τὸν Γιάννην - Ἀγιάννην, τὸν Ἐνζολωρᾶν καὶ τὰ ὁδοφράγματα, ὅτι εἶχα ροφήσει τὴν «Ἱστορίαν τῶν Γιρονδίνων» τοῦ Λαμαρτίνου, καὶ εἶχα ἀποστηθίσει τοὺς «Ἰαμβους» τοῦ Αὐγούστου Μπαρμπιέ, ὅπου ὁ ποιητὴς περιγράφει τὴν Ἐλευθερίαν ὅχι ὡς εὐγενῆ τινα δέσποιναν, ὡς λέγει, τοῦ ἀριστοκρατικοῦ προαστείου Σαῖν - Ζερμαίν, ἀλλ' ὡς ἀνδρογυναῖκα μὲ φωνὴν τραχεῖαν καὶ μὲ στέρνα ρωμαλέα, ἡ ὁποία ἐκλέγει τοὺς ἐραστὰς της μέσα εἰς τὸ σκυλολόγι καὶ ποθεῖ νὰ τὴν ἐναγκαλιζῶνται μὲ βραχίονας αἱματωμένους.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, μέσα εἰς ὄλην τὴν παραζάλην ἐσυλλογίσθη τὸν Ρόκον Χοϊδᾶν, τὸν ἀτίθασσον, τὸν πυρίπνουν Ρόκον, τὸν ἀρχιεπαναστάτην, τὸν φίλον μου, φίλον πολὺν πρεσβύτερόν μου βέβαια, ἀλλὰ καὶ φίλον ὄλου τοῦ κόσμου, ὅστις ἐξεκόλαπτε μὲ τὰς ρητορικὰς του παραινέσεις τὰ φιλοπάτριδα καὶ δημοκρατικὰ αἰσθημάτων μου, τὸν Ρόκον, ὅστις ἐχρημάτισε βουλευτὴς Κεφαλληνίας καὶ βουλευτὴς Ἀττικῆς ὑστερώτερα, πάντοτε ἀντιπολιτευόμενος καὶ πολέμιος πάσης κυβερνήσεως, καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπηρετεῖ ὡς εἰσαγγελεὺς πρωτοδικῶν, ἢ ὡς ἀντεισαγγελεὺς ἐφετῶν.

Ἄ!.. ὁ Ρόκος ὁ Χοϊδᾶς! Νὰ μὴ φυσιογνωμία παράδοξος, μὴ μορφή ἡ ὁποία εἶχε κᾶτι τι τὸ λεόντιον καὶ κᾶτι τὸ ἀσκητικὸν καὶ ἱερατικὸν ἐνταυτῶ, μὴ μορφή ἡ ὁποία, μὲ τὰ ἀδρά της χαρακτηριστικὰ, μὲ τὴν μακρὰν μισοπόλιον γενειάδα ὑπενθύμιζε τοὺς τολμηροὺς ὁμολογητὰς τῶν πρώτων τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰώνων καὶ τῶν βυζαντινῶν ἐποχῶν, τοὺς φανατικοὺς ἀσκητὰς, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο νὰ ἐλέγξουν κατὰ πρόσωπον τοὺς αἱρετικούς ἢ εἰκονομάχους βασιλεῖς, μὴ μορφή, ἣτις ἔπρεπε ν' ἀπεικονισθῇ μὲ ζωντανὰ χρώματα καὶ

νὰ παραμείνη εἰς μέρος ἐπιφανὲς τῆς νεωτέρας μας κοινο-
 νικῆς πινακοθήκης. Πόσοι τάχα ἐνθυμοῦνται σήμερον τὸν
 ἀγαθὸν Ρόκον, ὅστις ἐλάλει πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν στομφώδη
 στερεοτυπίαν περὶ τοῦ κωνείου τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ
 Φωκίανος, περὶ τοῦ δημοκρατικοῦ Ἰησοῦ «τοῦ υἱοῦ τῆς
 Μαρίας», περὶ τοῦ Κάτωνος, περὶ τοῦ Φραγκλίνου, περὶ
 τοῦ Ματζίνη καὶ τοῦ Γαριβάλδη, καὶ ὅστις ἀφοῦ ἐγέμισε τὰς
 ἡχοὺς τῶν Δικαστηρίων, τῶν καφενείων, τοῦ Βουλευτηρίου,
 μὲ περικοπὰς τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Πλουτάρχου μαζί
 μὲ στίχους τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Τάσσου, ἀπεβίωσεν ὁ δυστυ-
 χῆς μίσα εἰς τὰς ἀνηλίους εἰρκτὰς τῆς Χαλκίδος, καταδικα-
 σθεῖς διὰ τὴν δημοσίευσιν μερικῶν ἀφρόνων καὶ ἀβλαβῶν
 πολιτικῶν ἀρθρῶν του.

Δ'.

*Οἱ μεμνημένοι. — Ἀποκλεισμός τῶν ὁδῶν. — Αἱ τύχαι
 ἐνὸς τραυματίου. — Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις
 καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δομοκοῦ. — Τραγικὴ κηδεία.
 — Ἀπρόοπτον καταφύγιον.*

Τί τὸν ἤθελα τὸν Ρόκον ἐκείνην τὴν ὥραν καλὰ καλὰ
 δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἴσως ἐσκέφθην ὅτι, ἀφοῦ ἐπρόκειτο περὶ
 στάσεως καὶ ἀνατροπῆς τῶν καθεστώτων, ἀδύνατον θὰ ἦτο
 νὰ μὴ ὑπάρχη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μέσην, ἂν οὐχὶ ὡς ἀρχηγὸς
 τοῦ κινήματος, τοῦλάχιστον ὡς εἰς τῶν ὑποκινήτων καὶ τῶν
 μεμνημένων. Καὶ ἤθελα ἴσως νὰ τὸν συναντήσω, νὰ συνο-
 μιλήσω μαζί του, νὰ μάθω τι τὸ ἀπόρητον, καὶ τίς οἶδεν;
 ἴσως νὰ μνηθῶ καὶ ἐγώ, νὰ τεθῶ παρὰ τὸ πλευρόν του, καὶ
 νὰ προσφέρω εἰς τοὺς προμάχους τῆς Ἐλευθερίας τὰ εικο-
 σιπέντε ἔτη μὲ τὰ φιλόδοξα ὄνειρά των καὶ μὲ τὴν ἀνυπό-
 μονον δημοσιογραφικὴν μου δρᾶσιν.

Διὰ νὰ φθάσω εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ρόκου, ἣτις ἔκειτο
 εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς Λεωφόρου Κηφισιάς, σιμὰ περίπου
 τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἐβάδισα δρομαίως διὰ τῆς ὁδοῦ
 Πανεπιστημίου — τὸ τραῦμα δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθή-
 νας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν — ὅτε δὲ ἔφθασα εἰς τὴν ἄκραν
 αὐτῆς παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, εὔρον μίαν

ἐνωμοτίαν χωροφυλάκων παρατεταγμένην καὶ ἐμποδίζουσαν τὴν διάβασιν. Κατῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις ἔφρασσε τὸν δρόμον. Ἀπειράθην νὰ κάμψω πλαγίως καὶ ν' ἀνέλθω διὰ τῆς ὁδοῦ Ὀθωνος, ἣτις δὲν ἔφερεν ἀκόμη αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ τότε Ξενοδοχείου τῶν Ξένων, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι καὶ ἐκεῖ ἔφρουρει ὁ στρατός. Στρατιωτικὴ ζώνη εἶχε σχηματισθῆ περιὶ τ' Ἀνάκτορα καὶ ἀπέκλειε πάσας τὰς περὶξ διόδους.

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐφάνη ἐρχομένη διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος μία συνοδία ἦσαν οἱ μετακομίζοντες τὸν τραυματίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἑπάνω εἰς τὸ φύλλον τῆς πόρτας. Ἰππεῖς τινες ἐκινήθησαν καὶ ἐπροχώρησαν, διὰ νὰ σταματήσουν τὴν πομπήν, ἀλλ' οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἐκλαβόντες τὸ κίνημα ὡς ἐπίθεσιν, ἐπέταξαν τὸν πληγωμένον μὲ τὸ αὐτοσχέδιον φορεῖον εἰς τὴν μέσσην τοῦ δρόμου, τὸν ἐγκατέλειψαν ἐκεῖ ἀσπλάγχχνος καί... τὸ «ἐκοψαν κουμπούρα», κατὰ τὴν λαϊκὴν φράσιν. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἦτο βεβαίως καὶ ὁ φίλος μου, ὅστις μετὰ πάροδον τεσσαρακονταετίας καὶ ἐπέκεινα ἔμελλε διὰ τῆς διηγῆσεώς του νὰ μοῦ ἐνθυμίση αὐτὰ τὰ περιστατικά.

Τί ἀπέγινεν ὁ ταλαίπωρος τραυματίας, ὅστις εἶχε τὸ ἀτύχημα ὄχι μόνον νὰ πληγωθῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ περιφέρεται κατόπιν ἐν πομπῇ ὡς ἐπιτάφιος εἰς τὰς ὁδοὺς, δὲν ἔμαθα. Εἶνε βέβαιον ὅμως ὅτι τὰ παθήματα αὐτοῦ, καὶ τὸ χυθὲν ἐν γένει αἷμα, καθὼς καὶ ἡ χυθεῖσα μελάνη διὰ τὸ ἄρθρον μου, ἐπῆγαν ἄδικα. Ἡ ἐπανάστασις δὲν συνετελέσθη. Τὴν ἐπομένην ἐπῆλθε μία ὑπουργικὴ μεταβολὴ διὰ τῆς παραιτήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς τὴν μεθεπομένην διετάχθη ὁ παρὰ τὰ σύνορα στρατός ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκαρλάτον Σοῦτσον νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν περιβόητον τριήμερον καὶ ἀναίμακτον ἐκστρατεῖαν μέχρι Δομοκοῦ, καὶ τὰ πνεύματα κατηνύσθησαν, καὶ τὰ πράγματα ἔγιναν μέλι καὶ γάλα.

Αὐτὴν τὴν κωμικοτραγικὴν σκηνὴν τῆς ἀσπλάγχχνου ἔνεκα φόβου ἐγκαταλείψω τῶν κομιζομένων τραυματιῶν ἢ νεκρῶν ἔτυχε νὰ ἴδω καὶ πάλιν εἰς ἄλλην μεταγενεστέραν

περίστασιν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ φοβεροῦ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ Τρικούπη καὶ Δηλιγιάννη. Τὰ δύο κόμματα ἐπάλειον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλῆς μὲ θηριωδία μονομάχων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κίρκου, αἱ διαδηλώσεις δὲ τὰς ὁποίας διωργάνουν, ἰδίως οἱ ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας εὐρισκόμενοι, ὁμοίαζον κατὰ τὴν ἀγριότητα μὲ τὸν συρφετὸν τῶν βαρβάρων φύλων, ἐξ ἐκείνων οὓς ᾠδήγουν εἰς τὰς κατακτήσεις τῶν ὁ Ἄλάρικος ἢ ὁ Ἀττίλας. Μία τοιαύτη ἔλαβε χώραν, διοργανωθείσα ὑπὸ κάποιου Πολιτικοῦ Συλλόγου ἀπετελέσθη δὲ ἡ συνάθροισις ἀπὸ τὰ πλέον φιλοτάραχα καὶ ἐπικίνδυνα στοιχεῖα. Μεταξὺ αὐτῶν ὑποθέτω ὅτι ἦτο καὶ ὁ ἀτρόμητος Ἀριστοφάνης πάντως εἶμαι βέβαιος ὅτι εὐρίσκετο καὶ ὁ καυμένος ὁ Ρόκος. Ὅτε διήρχετο ἡ διαδήλωσις τὴν νύκτα διὰ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, μία ὁμὰς ἀντιθέτων ἔσπεκε καὶ ἔθεᾶτο τὴν παρέλασιν εἰς τὴν ὁδὸν Εὐαγγελιστρίας, παρὰ τὸν μικρὸν ναὸν τῆς Ρόμβης. Ὅπως συμβαίνει εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις, σκώμματα καὶ προκλήσεις ἀντηλλάγησαν ἑκατέρωθεν, ἐξήστραψαν αἱ κουμποῦραι καὶ ἐρρίφθησαν ἱκανοὶ πυροβολισμοί ὅπως δὲ συμβαίνει συνηθέστερον, μία σφαῖρα εὗρεν ἕνα δυστυχισμένον ράπτην, ὅπως ἀμέτοχον τῆς ρήξεως, ἐκεῖ δὲ μοιραίως παρατυχόντα, καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπνον. Τὴν ἐπαύριον ἡ ἀντιπολίτευσις, ἀφοῦ ἐβρονχίθη διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς κατὰ τῶν «δολοφόνων τοῦ λαοῦ», παρεσκεύασε μετ' ἐπισημότητος τὴν κηδεῖαν τοῦ φρονευθέντος ράπτου, ζητοῦσα νὰ ὑποκινήσῃ νέας ταραχάς. Ἡ ἐξουσία ἔλαβε τὰ μέτρα τῆς πρὸς περιφρούρησιν τῆς τάξεως καθ' ἣν στιγμὴν ὅμως ἡ κηδεῖα εἶχε φθάσει διὰ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Σταδίου, παρακολουθουμένη ὑπὸ τῶν ἀντιπολιτευομένων βουλευτῶν, ἐτοιμῶν νὰ μυδροβολήσουν τὴν Κυβέρνησιν δι' ἐπιταφίων λόγων, οὐλαμὸς ἵππικου περιπολῶν ἐκεῖ παρετάχθη κατὰ τὴν διάβασιν τῆς πομπῆς εἰς στοῖχον, καὶ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ διοικοῦντος αὐτὸν ἀξιωματικοῦ οἱ ἵππεῖς ἐξιφούλησαν, διὰ νὰ παρουσιάσουν ὅπλα, ἀπονέμοντες τὰς νενομισμένας τιμὰς εἰς τὸν προηγούμενον τῆς πομπῆς Τίμιον Σταυρόν, ὅπως κελεύει ὁ Στρατιωτικὸς Κανονισμός. Ἀλλὰ τὸ κίνημα

τοῦτο οἱ παρακολουθοῦντες τὴν κηδεῖαν ἐξέλαβον ὡς ἐχθρὸν, καὶ φοβηθέντες ἐπέλασιν τῶν ἱππέων, κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ. Τὸ πλῆθος διεσκορπίσθη μετ' ἀλαλαγμοῦ οἱ ἱερεῖς ἀνασύροντες τ' ἄμφιά των, ἔτρεχον ἐδῶ κ' ἐκεῖ, οἱ δὲ βαστάζοντες τὸ φορεῖον, ἔρριψαν αὐτὸ μετὰ σπουδῆς χαμαὶ μαζὶ μὲ τὸν ταλαίπωρον νεκρὸν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἐλέγετο μάλιστα τότε ὅτι τινὲς τῶν ἡγητόρων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τῶν ἀκολουθούντων τὴν κηδεῖαν, τόσον πολὺ ἐπτοήθησαν, ὥστε κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν των ἐντὸς ἀδύτου τινὸς δυσωνύμου, κειμένου εἰς τὴν γωνίαν τοῦ περιβόλου τοῦ Βουλευτηρίου καὶ χρησιμεύοντος διὰ πολὺ ταπεινὰς ἀνάγκας.

Ε'.

Στάσεων μνημόσυνα. — *Ἡ πολιορκία τοῦ Βουλευτηρίου.*
— *Φῆμαι καὶ προγνωστικά.* — *Τὰ δράματα.*

Μετὰ τοῦτο ἐξακολουθοῦντες μὲ τὸν φίλον μου ν' ἀναμνησκόμεθα ἡμερῶν ἀρχαίων, ἐκάμαμεν τὸ μνημόσυνον ὅλων τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν σπασμωδικῶν στασιαστικῶν καὶ ὀχλαγωγικῶν κινημάτων τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐνθυμήθημεν τὰς διαφόρους ἐκλογικὰς αἱματοχυσίας, τὴν περιβόητον Καθαρὰν Δευτέραν, ὅτε ἀπεπέμφθη ὁ Δηλιγιάννης ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἐξιφομάχουν πρὸ τῶν Ἀνακτόρων, καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐμαίνετο εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἐνθυμήθημεν τὸ ἐναντίον τοῦ Τρικούπη συλλαλητήριον εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, τὰς φοιτητικὰς ταραχὰς καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Πανεπιστημίου, τοὺς ἀλγεινοὺς κλονισμοὺς τῶν ἡμερῶν τοῦ πολέμου τοῦ 1897, τὴν τρομερὰν ἡμέραν τῆς Τρίτης τοῦ Διακαινησίμου μὲ τὴν διαρπαγὴν τῶν ὀπλοπωλείων, τὴν αἱματηρὰν ἐκατόμβην τῆς ὁδοῦ Κοραῆ τὴν ἡμέραν τῶν Εὐαγγελικῶν — τῶν ταραχῶν δηλαδὴ τῶν προκληθειῶν ἐξ αἰτίας τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου — τὰς φονικὰς ταραχὰς τῆς Ὀρεστείας, τὰ Σανιδικά, ὅτε δηλαδὴ ἐνεφανίσθησαν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας αἱ αἰείμηστοι σανίδες.

Ὅτε μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην ἀπαρίθμησιν ἐξήλθομεν

μέ τὸν φίλον μου εἰς τὸν δρόμον καὶ ἠρωτήσαμεν περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ συλλαλητηρίου, ἐμάθομεν εἰδήσεις παραδόξους καὶ ἀπροσδοκίτους. Μᾶς εἶπαν ὅτι τὸ πλῆθος ἐπολιόρησε τὸ Βουλευτήριον· ὅτι ἐρρίφθησαν λίθοι πολλοὶ κατὰ τοῦ κτιρίου, θραύσαντες τοὺς ὑελοπίνακας τῶν παραθύρων, πεσόντες δὲ καὶ ἐντὸς τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριάσεων· ὅτι μία ρουκέτα πεσοῦσα ἐπίσης ἐκεῖ καὶ ἐκληφθεῖσα ὡς βόμβα ἐκ τοῦ συριγμοῦ καὶ τῆς ὄσμῃς, ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τοὺς συνεδριάζοντας πατέρας τοῦ "Ἐθνους"· ὅτι ὁ στρατὸς συνεπλάκη μετὰ τοὺς διαδηλωτὰς καὶ ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ ἐκατέρωθεν· ὅτι δὲ ἀκόμη ἡ ὄχλαγωγία ἐξηκολούθει.

Τῷ ὄντι ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἠκούετο προερχόμενος θόρυβος πολὺς, κάπου κάπου δὲ ἀντήχουν καὶ πυροβολισμοί. Τὰ πράγματα λοιπὸν ἦσαν σοβαρά. Ἡ ἀνησυχία ἐξωγραφίζετο εἰς τὰς ὄψεις τῶν διαβατῶν, καὶ οἱ εἰρηνικοὶ ἄστοί, ὀφραϊνόμενοι τὴν διαχυμένην εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐπαναστατικὴν ὄσμήν, ἠγόραζον βιαστικοὶ τὰ χρεῖώδη ἀπὸ τὰ παντοπωλεῖα τῶν Χαφτείων καὶ ἔσπευδον νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς τὰς κατοικίας των.

Νέον λιθοβόλημα λοιπὸν κατὰ τῶν πολιτευομένων!.. Ἐνθυμήθην τὴν παλαιὰν ἐκείνην πρώτην «ὑελοκλασίαν», τῆς ὁποίας τὰς φάσεις ἀφηγήθην πρὸ ὀλίγου, καὶ διελογίσθην ὅτι τὰ πολιτικά μας ἦθη μετὰ πάροδον τόσου χρόνου εὑρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν... *λιθίνην* ἐποχὴν!

Εἰς τὸ σπίτι, ὅπου ἐπέστρεψα καὶ ἐγὼ ἐνωρίς, εὔρον τοὺς οἰκείους μου ἀνησυχοῦντας. Ἡ φήμη εἶχε μεταδώσει εἰς τὰς συνοικίας τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν συμβάντων, ἐξογκώουσα αὐτὰς κατὰ τὸ σύννηδες: Ὁμίλου περὶ πολλῶν δεκάδων νεκρῶν καὶ ἑκατοντάδων τραυματιῶν, μεταφερθέντων εἰς τὰ νοσοκομεῖα, περὶ διοργανώσεως σοβαροῦ κινήματος, περὶ διαφόρων μυστικῶν ἐταιριῶν ὑποκινουσῶν τὰς ταραχάς, ἐξέφραζον δὲ τινες διορατικώτεροι τὴν γνώμην ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔμελλεν νὰ διαδραματισθοῦν εἰς τὴν πρωτεύουσαν πολὺ σοβαρότερα, καὶ αἱματηρότερα συμβάντα.

Βεβαίῳ ὅτι τὴν νύκτα, κάπως περισσότερο πεπειραμένος

ἐκ τοῦ παρελθόντος, δὲν μετετόπισα τὴν κλίνην μου ἐκ τοῦ φόβου τῶν σφαιρῶν. Ἐτάραξαν ὁμως τὸν ὕπνον μου ἀλλόκοτα ἐνύπνια. Ἐβλεπα ὅτι ὁ Ἄρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἀφοῦ ἠγόρασαν πιστόλια Μάουζερ ἀπὸ τὸ ὄπλοπωλεῖον Μάλτσινιῶτου, τὰ ἔκρυψαν ἐντὸς κλάδων μυρσίνης ὑπὸ τοὺς μανδύας των, οἱ ὁποῖοι εἶχαν σχῆμα δομίνου τῆς Ἄποκρηᾶς ὅτι συνηντήθησαν κατόπιν εἰς ἓν σκοτεινὸν ὑπόγειον οἰνοπωλεῖον τῆς Πλάκας μαζὶ μὲ τὸν Βροῦτον, τὸν Κάσσιον, τὸν Φιέσκον, καὶ τὸν Μαζανιέλλον καὶ ἀφοῦ συνεννοήθησαν, ἐπεφόρτισαν τὸν Ἄνριῶ νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Συντεχνιῶν, νὰ παραλάβῃ τὰ τηλεβόλα τῆς Ἐθνοφυλακῆς, καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Βουλευτήριον, ὅπως ἔπραξε κατὰ τὴν ἀξιωμανημόνευτον ἡμέραν τῆς 31 Μαΐου 1793 εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐναντίον τοῦ κόμματος τῶν Γιρονδίνων.

Ἐπὶ τὴν ἐντύπωσιν αὐτῶν τῶν τρομακτικῶν ὄραμάτων ἐξύπνησα τὸ πρωὶ καὶ ἐξῆλθα τοῦ οἴκου μου μὲ κάποιαν ἀνησυχίαν. Ἄλλ' εἰς τὰς ὁδοὺς παρετήρησα γαλήνην ἀδιτάρακτον. Ἡ πόλις εἶχε τὴν συνήθη τῆς εἰρηνικῆς ὄψιν, καὶ οἱ πολῖται κατεγίνοντο ἀμέριμοι εἰς τὰς συνήθεις των ἀσχολίας. Ὁ λαχανοπώλης διελάλει μὲ τὴν αὐτὴν ὡς πάντοτε χαροποιᾶν φωνὴν τὰ σπανάκια καὶ τὰ κοκκινογούλια του· ὁ μπακάλης ἐξυπηρέτει μὲ προθυμίαν τοὺς πρωῖνούς του πελάτας· ὁ ράπτης μὲ ὀλύμπιον γαλήνην εἰσιδέρωνεν ἓνα ἐπιδιωρθομένον πανταλόνι, καὶ ἐν ὄργανέτον — ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐπικρατήσῃ δι' αὐτὰ τὰ ὄργανα τὸ παράδοξον ὄνομα **ρομβία** — ἔπαιζε παραπέρα μὲ ἐπιμονὴν ὄχι τὸν θούριον τῆς Μασσαλιώτιδος, ἀλλ' ἓνα τραγουδάκι ἐπιθεωρήσεως.

Τὰ συμβάντα τῆς προτεραίας ἐξηκριβώθη ὅτι δὲν ἦσαν καὶ τόσον τραγικά, ὅσον τὰ παρέστησεν ἡ φαντασία. Νεκρὸς δὲν ὑπῆρχε κανεὶς, οἱ δὲ τραυματῖαι δὲν ἦσαν οὔτε περισσότεροι τὸν ἀριθμὸν, οὔτε σοβαρώτερον πληγωμένοι ἀπὸ τοὺς συνήθως τραυματιζομένους εἰς ἓνα πετροπόλεμον διεξαγόμενον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως. Οἱ δεινότερον παθόντες ἦσαν οἱ ὑαλοπίνακες τοῦ Βουλευτηρίου καὶ τὸ ἡμύψηλον τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, δεχθὲν καὶ αὐτὸ μίαν συνταγμα-

τικὴν πετριὰν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου τοῦ ἐκ τοῦ Βου-
λευτηρίου.

Ἡ ἐπανάστασις ἦλθε καὶ παρῆλθε, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἄλλα
ἴχνη ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, τὰ ὁποῖα καὶ προχείρως καὶ εὐκό-
λως ἐξηλείφθησαν. Οἱ ριφθέντες λίθοι ἐτάραξαν πρὸς στιγ-
μὴν τὰ κοιμισμένα νερὰ τῆς λίμνης· ἀλλὰ μετ' ὀλίγην ὥραν
ἡ ἐπιφάνειά της κατέστη πάλιν λεία καὶ γαληνιαία, κατο-
πιζούσα μὲ χαρὰν τὸν λάμποντα εἰς τὸ στερέωμα ἑαρινὸν
σχεδὸν ἥλιον τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τὴν γύρω ἑορτὴν τῆς
ζωῆς.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῆς γαλήνης τῆς διαδεχομένης τὴν
τρικυμίαν, ὅχι ἐκείνης τὴν ὁποίαν περιέγραψε μὲ τόσον
ἀρμονικούς στίχους ὁ Λεοπάρδης, ἀλλὰ τῆς ἀμέσου, τῆς
ἀκαριαίας σχεδὸν καὶ τελείας γαλήνης, τὸ παρετήρησα εἰς
ὅλας τὰς ἀναστατώσεις, εἰς ὅλας τὰς νευρώσεις καὶ τοὺς
ὀχλαγωγικούς καὶ ἐπαναστατικούς παροξυσμούς τῶν Ἀθη-
νῶν, καὶ εἰς ὅσους ἐσοικαγράφησα ἀνωτέρω, καὶ εἰς ὅσους
παρέλειψα. Αἱ ἐπαναστάσεις μας εἶνε ἀπλοῖ τιναγμοὶ τῶν
νεύρων· δὲν εἶνε πυρκαϊαὶ καταλείπουσαι ὀπισθὲν τῶν μαυ-
ροῦσαν καὶ ἐρείπια· εἶνε φλόγες ἀχύρων ἀφίνουσαι ὀλίγην
τέφραν ἐλαφρὰν, τὴν ὁποίαν σκορπίζει ἡ πρώτη ριπὴ τοῦ
ἀνέμου. Οὔτε παρασκευάζονται ἀπὸ χρόνου μακροῦ, οὔτε
συστηματοποιοῦνται, οὔτε δημιουργοῦν ἀποτελέσματα σχε-
τικῶς μόνιμα.

Τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν
εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς φυλῆς μας, εἰς τὰ πολιτικά καὶ κοι-
νωνικά μας ἥθη, εἰς τὸν ὀργανισμόν μας, καὶ εἰς αὐτὸ ἴσως
τὸ κλίμα τῆς χώρας μας. Δὲν παρεκινήθη ἀκόμη ἀπὸ τὸν
πόθον τῆς μεταναστεύσεως, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσω νὰ μεταβῶ
εἰς τὸν Νέον Κόσμον, καὶ νὰ ἴδω ἀπὸ σιμὰ τὸν Μισισσιπὴν.
Ἄλλὰ τὸν φαντάζομαι ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν περιηγητῶν
ὡς ἓνα ποταμὸν ἀπεράντως εὐρύν, κυλλόντα ἡρέμα καὶ
μεγαλοπρεπῶς τὰ ὀγκώδη αὐτοῦ ρεῖθρα, ἐφ' ὧν πλοῖα δια-
πορεύονται, ἀρδεύοντα διηνεκῶς τὰς παροχθίους γαίας,
ζωογονοῦντα τὴν βλάστησιν καὶ τὴν παραγωγὴν, διευκολύ-
νοντα τὴν ἀνθρωπίνην συναλλαγὴν. Ὁ Ἴλισσός μας εἶνε

ἐν διψαλέον, ξηροπόταμον, ἕνας χείμαρρος νευρικός καὶ θυμώδης, ὅστις καταλαμβάνεται κάθε τόσο ἀπὸ ἐπιληψίαν, καὶ ἐξογκοῦται διαμιᾶς καὶ ἀγριεύει καὶ παφλάζει, καὶ ἀνατρέπει μὲ τὰ κοκκινωπά του κύματα γεφύρας, καὶ πνίγει ἀνθρώπους καὶ κτήνη. Τὴν ἐπαύριον τῶν κατορθωμάτων του πηγαίνει νὰ ἰδῆς αὐτὸ τὸ θηρίον ὅπου ἐπροξένησε τόσας καταστροφάς, καὶ βλέπεις μὲ ἐκπληξιν ἐν ρεῖθρον ἀσθενικὸν καὶ ξεθυμασμένον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον δυὸ-τρεῖς δυστυχησμένοι βάτραχοι κοάζουν θλιβερά, ὡς νὰ ἐφώναζαν εἰς τοὺς παρόντας, ὅτι ἐκεῖ μέσα κοντεύουν νὰ σκάσουν ἀπὸ τὴν δίψαν.

ΜΠΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

